

goedheid of gunstige gezindheid Gods", die "tot openbaring komt jegens een kring van menschen, die breeder is dan de groep van uitverkorenen, en dat dit onder meer ook duidelijk blijkt uit het feit, dat God welmeenend roept elk een tot wien de lieflijke uitnodiging des Evangelies komt". Acta Synodi, 1926, p. 116. Wij meenen, dat deze voorstelling niet in overeenstemming is met de Heilige Schrift, noch met de Gereformeerde belijdenisschriften. En daartegenover houden wij staande, dat de prediking des evangelies genade is alleen voor de uitverkorenen, terwijl het tevens een reuke des doods ten doode is voor de verworpenen. Dat de verkondiging des evangelies algemeen is, verstaan wij zeer wel. Maar wij gelooven, dat de inhoud van de prediking altijd particulier is, dat ze de zaligheid belooft alleen aan degenen, die gelooven, dat is aan de uitverkorenen, en dat het nimmer gezegd kan worden, dat ze een blijk is van genade aan allen, die het evangelie hooren. De synode is naar onze innigste overtuiging door deze uitspraak overgestapt in het kamp der Remonstranten.

H. HOEKSEMA.

#### "Afmattingsmanoeuvres".

Het titelwoord is ontleend aan „Credo”, welk blad daarin een door ds A. M. Boeljinga in „Haar. Kerkbl.” gebezigt woord („afmattingspogingen”) verscherpt. Beide termen zijn gebezigt in verband met het feit, dat wederom stemmen opgaan vóór de praktische erkenning van het promotierecht der Theologische Hoogeschool, en vóór de plaatsing daarvan op het agendum der e.k. synode. De Boeljinga zou weliswaar „om praktische redenen graag zien, dat Kampen promotie-recht kreeg”, maar vraagt thans: is er al niet genoeg onrust? En prof. Hepp neemt ds Boeljinga's artikel over. Deze hoogleeraar, die „terwijl de Synode van Amsterdam” een commissie „heeft benoemd, die tot uiteindelijke taak” heeft inzake bepaalde meningsverschillen... „te adviseeren”, maar die „geen geduld toonde dit rapport af te wachten”, en dus maar met brochures voor het forum kwam, toont zich thans zeer verwonderd, dat men, „terwijl de Synode van Amsterdam Deputaten benoemde, die” adviseeren moeten „over de omstandigheden voor een eventueel promotierecht”, thans „van verschillende zijden geen geduld toont dit rapport af te wachten”. Prof. Hepp „herinnert” zich „niet, of iets dergelijks vroeger ooit is voorgekomen”. Hij steekt ter opscherping der herinnering de hand in eigen boezem. En hij bedenke daarbij, dat een commissielid minder vrij is dan een classis. Tevens moge hij in dit verband denken aan prof. Grosheide. Hoewel de synode van 1936 „met belangstelling kennis genomen had van de uitspraak van de hoogleeraren der Theol. School inzake de wenschelijkheid van de benoeming van een zesden hoogleeraar”, doch, „niet in het bezit gesteld van een uiteenzetting van de gronden voor de bovengenoemde wenschelijkheid, zooals die ook door het curatorium (in zijn meerderheid) is uitgesproken”, het curatorium opdroeg „deze uiteenzetting met nadere voorstellen bij de eerstvolgende synode in te dienen”, heeft toch prof. Grosheide, om in de taal van prof. Hepp te spreken, „geen geduld getoond, dit rapport af te wachten”. Hij heeft nog vóór 1939 zijn oordeel uitgesproken over de zaak, en geconstateerd, dat er gemis aan concreetheid was. Prof. Greijdanus („Ref.” 6 Jan. '39) heeft daartegenover terecht geconstateerd, dat de Heeren van de Vrije Universiteit altijd „fluks in het geweer komen”, „als het gaat over de belangen van de Theol. School en de bevordering daarvan, b.v. inzake doctoraat en zesde professoraat”. En, eerlijk gezegd, het gaat ons vervelen. Men spant den boog soms al te strak. Hoewel ik nog veel liever heb, dat de professoren der V.U. het maar ronduit zeggen, dat ze tegenwerken, dan dat ze officieel zwijgen, om dan ons later te doen lezen in de Correspondentiebladen der V.U., dat de synode niets anders deed dan wat Curatoren adviseerden. Een uiting evenwel als van prof. Grosheide heeft althans de verdienste, te bewijzen, dat over de aangelegenheden der Theol. School gepraat wordt met buitenstaanders. Hoe zou anders prof. Grosheide nu al, in 1938, kunnen schrijven over een zaak, waarover in 1939 een nog niet eens geschreven rapport moet worden ingediend? Prof. Grosheide zal dit jaar refereeren op den Theol. Schooldag. Ik betwijfel, of de V.U.-dag iemand als spreker zou ontvangen, die nog kort geleden zich zó voortdijg en op zulke losse informatie had beroemd met de interne aangelegenheden der V.U., en die hetgeen de faculteit begeerde, plus de meerderheid van het Curatorium, had tegengewerkt in de pers, vóórdat zelfs een rapport ter zake opgesteld was. En het is beter, dit maar eens ronduit te zeggen, dan het te smoren in het hart.

Overigens kan ik het met ds Boeljinga, en nog veel minder met prof. Hepp niet eens zijn. Zeker, er is al onrust genoeg. Maar waarom moet Kampen wachten totdat er rust is? Den eenen keer is er dit, den anderen keer wat anders. De actie voor de V.U. wacht óók niet op het weerkeren van de rust. Onrust zal er altijd wel zijn, en men kan, als deze eerst weg moet, voordat Kampen een beurt krijgt, de Kamper aangelegenheden altijd wel weer uitstellen. Er kan zelfs, staande een synode, zoo maar pardoos onrust komen. Ik herinner aan 1936: geen enkel voorstel uit de kerken, geen enkele klacht, en toch maar ineens een zeer gerucht makende cause célèbre, na ruggespraak met prof. Hepp. (Zie „Ref.” 22 Jan. '37, bl. 132.)

En wat heeft men misdaan? Blijken art. 141, Acta '36 moet te Sneek toch gerapporteerd worden ten aanzien van de vraag, of er door onderling overleg een regeling of schikking kan worden gevonden. Eén van beide: het antwoord zal bevestigend of ontkennend zijn. Is het bevestigend, dan komt de zaak vanzelf aan de orde. Is het ontkennend, dan ligt de weg voor nadere be-

spreking dadelijk open. De zig-zag-lijn in de onderscheiden besluiten van generale synodes in deze materie noodigt haast vanzelf daartoe uit. Gevaar voor partij-schappen? Misschien is het juist andersom: 't zou wel eens kunnen blijken, dat personen, die in kwestie A één lijn trekken, in kwestie B het niet doen. Dat zegt op zichzelf heel weinig, wijl het slechts op de argumenten aankomt. Maar het voordeel is, dat althans niet in alles de clubgeest blijkt te overheerschen.

Derhalve: wij verheugen ons over elke poging, om door toetsing van argumenten elkaar op weg te helpen in het verkrijgen van vrede door waarheid en recht. Uitstellen? Maar zou het niet veeleer schoon zijn, als in dezen allen, die in de kwestie van zesden hoogleeraar of promotierecht betrokken zijn, nog ten volle kunnen meespreken, dus ook prof. Greijdanus? De historie heeft bewezen, dat diens adviezen de overweging waard zijn, al duurde het wel eens wat lang, eer dit in de praktijk erkend werd (kwestie afschaffing lectoraat, b.v.). Wie zou nu werkelijk willen, dat prof. Greijdanus, die reeds den leeftijd nadert, waarop hoogleeraren aftreden, van de besprekingen straks zou worden uitgesloten? De groote reverentie, die ook prof. Hepp ongetwijfeld hebben zal voor dezen strijder, die steeds bereid bleek zijn argumenten op schrift te stellen, en dus aan controle zich te onderwerpen, pleit er voor, om nu de zaak toch op het agendum komt, haast te maken, opdat zoo veel mogelijk licht verspreid worde door aller controleerbare argumentatie.

Ik eindig met enkele opmerkingen van ds S. J. Popma in „Amersf. Kerkbl.”:

Niemand kan natuurlijk voorspellen hoe 't op de komende Synode gaan zal; maar dat het promotierecht vroeger of later aan de Theol. Hoogeschool verleend zal worden, lijkt mij vast te staan.

Het candidaatsexamen aan de Theol. Hoogeschool is een wetenschappelijk examen. De Kerken willen hebben wetenschappelijk gevormde predikanten.

Op 't moment, dat die beslissing viel, is m.i. de beslissing genomen ten opzichte van het promotierecht. 't Is niet wel in te zien, waarom een inrichting van Hooger onderwijs wel een wetenschappelijke graad van candidaat in de theologie zou mogen verliezen en niet die van doctor in de theologie.

Hiermee is de kwestie van het promotierecht er een geworden van praktijk. De beginsel-beslissing ligt er. Nu kunnen de Kerken zelf beslissen of ze het moment gekomen achten het promotierecht ook te verliezen. Daarbij speelt de praktijk een rol.

Ik kan me indenken, dat in een tijd van predikanten-nood de Kerken meenen met een opleiding tot het candidaatsexamen te kunnen volstaan. De praktijk roept immers om werkers, die voldoende wetenschappelijk onderlegd zijn, maar verlenging van de studie zou schade voor de Kerken betekenen.

Die omstandigheden kunnen er zijn. Die omstandigheden zijn er op dit oogenblik zeker niet.

Dan kan een grooter aantal doctoren in de theologie alleen maar voordeel voor de Kerken zijn.

We mogen niet vergeten, dat voortgaande bouw van de Geref. theologie ons hoe langer hoe meer brengen moet in detailkwesties, die 't best door doctorandi onder leiding van hun professoren kunnen worden uitgezocht.

Even later:

Er is geen sprake van, dat we in voor- en tegenstanders menschen mogen zien met een bepaalde hobby, of menschen, die hun zin door willen drijven.

Maar dan is er nu toch 't oogenblik om dat te bewijzen. Er zijn al moeilijkheden genoeg. Hier is nu een kwestie, waarin we kunnen toonen, dat we geen tegenstellingen zoeken.

Wanneer nu de tegenstanders over hun bezwaar heenstappen, niet met 't gebaar dat demonstratie zou zijn van toegeeflijkheid-vanuit-de-hoogte, maar omdat men vóór alle dingen mee wil werken tot een atmosfeer van vertrouwen, waarin andere en belangrijke kwesties, eerst vruchtbaar besproken kunnen worden, zou dat in het belang zijn van heel ons kerkelijk leven.

Tot zoover ds Popma, dien we met instemming citeeren.

Eveneens willen we uit de oude doos hier een kleine herinnering geven. De Heer Jac. v. Oversteeg, bekend werker voor de V.U., schreef een brochure „Samenwerking” (open brief). Hij zegt daarin:

Het bezwaar tegen zulk een promotie kan dus m.i. niet anders bestaan dan in den aard der school zelf. Bestond dat niet, dan zou ik niet weten, waarom men niet kon promoveeren, en zie ik zelfs niet in, waarom daartoe de Synode bevoegdheid moet geven (pag. 25).

Even later:

De School kan promoveeren zolang het niet verboden wordt. En de gepromoveerde kan zich doctor noemen, zonder dat iemand de macht heeft, het hem te beletten. De vraag is maar, welke waarde de School, die zulk een bevoegdheid verleent, de persoon die haar ontvangt, en de corporatie of personen, met wie de bevoegde in aanraking komt, er aan hechten.

Op 19 October 1892 promoveerde in de Literarische faculteit aan de Vrije Universiteit de heer F. F. G. Fischer en na hem nog tal van jonge mannen, hoewel de Literarische faculteit maar één hoogleeraar had, die doctor in de letteren was. Eerst na 1905 kreeg de Vrije Universiteit den „effectus civilis”, maar niemand heeft ooit bezwaar gemaakt tegen de promotiën vóór dien tijd.

Er kan dus nooit sprake zijn van eenig beletsel voor welke school ook, om de doctorshul uit te reiken, zoodra en zolang er menschen zijn, die bij zulk een school om zulk een bewijs van bekwaamheid vragen en zij naar het oordeel van de school op dien wetenschappelijke titel aanspraak kunnen maken (pag. 26).

Volkomen terecht zegt de heer v. O., dat de kerken niet hebben te promoveeren. Dat doet de school. De kerken hebben slechts gelegenheid te openen. Ook de vereniging voor Hooger Onderwijs promoveert niet. Dat doet haar school. De vereniging opent slechts de gelegenheid.

K. S.

#### Kerk-, dan wel Schildergeschiedenis?

Er zijn enkele bladen, die van wat ik in Amerika ondernam ter zake van mogelijke hernieuwde samensprekingen over de heersche geschillen aanvankelijk geen nota namen. Hetgeen ik ook maar het beste vond, in hun geval. Nauwelijks evenwel zien deze bladen blad, uit een hun sympathiek dan wel onsympathiek land een berichtje op te diepen, waaruit blijkt, dat het met de verbroederingspogingen niet dadelijk zoo'n vaart loopt — wat ik trouwens nooit heb verwacht, en ook nooit gesuggereerd — of dat wordt dadelijk den volke verkondigd.

Zulke bladen vestigen den indruk, meer Schilder-, dan kerkgeschiedenis te geven. En intusschen blijft de vraag nijpen, of het voor God verantwoord is, een verzoeningspoging tegen te werken, vooral, als ze nog heelemaal informeel is en niemand kerkelijk bindt.

K. S.

#### Dr P. L. Rutgers en Jhr Mr A. F. de Savornin Lohman over het oude, Gereformeerde, kerkrecht. (II.)

Beide geleerden zeggen, dat de vraag opgeworpen kan worden of de „Nederlandsche Hervormde Kerk” inderdaad een kerk is. Maar zij laten die vraag rusten, en schrijven: „Wij bepalen ons tot het recht der locale kerken, onverschillig welke hare gezindheid zij”, blz. 8.

Dan eerst teruggaande tot den toestand vóór de leervorming, zeggen zij: „Het is ontwijfelbaar, dat van den aanvang af de Christelijke kerk, ofschoon één in belijdenis, bestaan heeft uit verschillende kerken, die, hoezeer ook onderling verbonden, toch elk afzonderlijk een geheel zelfstandig bestaan leidden. Zij werden geconstitueerd door de apostelen en diegenen, die door hen en na hen daartoe onder medewerking der gemeente geroepen werden. Die gemeenten of kerken hadden haar eigen besturen en bezittingen”.

Even verder gaan zij dan voort: „Duizende feiten getuigen het”. Maar op een enkel getuigenis wijzen zij dan. In een daar aangehaald boek uit de oudheid „wordt medegedeeld, dat in vele testamenten of de Heere Jezus Christus, of een der aartsengelen, of der eerbiedwaardige martelaren tot erfgenaam worden ingesteld, en bepaald, dat, in zoodanig geval, als eigenaar in rechtskundigen zin niet de geheele, maar altijd eene of andere bepaalde, in de wet nader aangeduide kerk als erfgenaam moet beschouwd worden. Die verschillende kerken, zoodra zij als rechtspersonen erkend werden, konden dan ook tegen elkander procederen en met elkaar handelen. Hieromtrent kan moeilijk verschil van gevoelen bestaan”, verklaren zij, blz. 9/10.

Maar daarnaast staat ook eene tweede zaak evenzeer vast.

Er was niet alleen de zelfstandigheid van de plaatselijke kerken. „Even onbetwistbaar is het feit, dat die kerken, hoe zelfstandig ook, samen toch weer een geheel vormden, en wel door hare gemeenschappelijke belijdenis. Hare stichters toch stonden, in geestelijken zin, allen af van de apostelen, die de verkondigers waren van den Heere Jezus Christus en van de leer, waarin hun geloof zich uitsprak. Er was dus een geestelijke band tusschen al de kerken. Op zich zelf is dit voor het recht zonder belang, want enkel geestelijke gemeenschap brengt geene rechtsgevolgen te weeg”, blz. 10.

Laat ons dit laatste even goed vastleggen en iets ervan spatieeren. „Er was dus een geestelijke band tusschen al die kerken. Op zich zelf is dit voor het recht zonder belang, want enkel geestelijke gemeenschap brengt geene rechtsgevolgen te weeg.”

Maar toen kwamen de hiërarchie en de overheidsbemoefing, die deze geestelijke gemeenschap ook deden werken op rechtsgebied.

„Dat de gebondenheid of eenheid der zelfstandige kerken ten nauwste samenhang met Staatsbemoefing kan o.a. hieruit blijken, dat, zoodra de wereldlijke overheid haar machtigen steun onthield, schisma's mogelijk werden. Men denke b.v. aan het schisma, waarbij de Grieksche kerk ontstond. Zoodra de wereldlijke macht zich tegen de pauselijke oppermacht verklaarde, was de eenheid verbroken. Maar geenszins hielden daarom de locale kerken op te bestaan. Integendeel bleef alles op den ouden voet. De eigendommen veranderden niet van bezitter. Niets werd gewijzigd, dan het toezicht. En ditzelfde zien wij bij de Reformatie in de 16e eeuw gebeuren”, blz. 12.

Aan den voet der pagina schrijven zij dan in eene noot tegen Dr H. G. Kleyn: „Ook wij vermelden uitdrukkelijk, dat de deelen onafscheidelijke deelen waren van het geheel, niet evenwel van de Roomsche, maar van de Christelijke of Katholieke kerk. Voor de rechtsbeslissing is dit feit hoofdzakelijk, dat de locale kerken niet in eigendom behoorden aan de Algemeene kerk, zelfs niet aan een Bisschoppelijke kerk, maar aan de locale kerk, en dat de Bisschoppen wel toezicht, geen eigendomsrecht hadden. Alzoo kon de rechter aan de kerk haar eigendomsrecht niet onttrekken, ook al wees zij in geestelijken zin van haar plicht af, dus ook als zij zich afscheidde van andere kerken, tenzij hij of de geestelijkheid, met den Paus aan het hoofd, als hoogsten rechter beschouwde, of wel de bevoegde ketterij van de locale kerk aan de kerke-

lijke belien  
waarvan hij  
Zij komen  
na de Herv  
in elk dorp  
de oude, b  
dwaling hie  
bestaande, d  
bezit van de  
goederen, te  
en alleenlijk  
d. i. haren  
aan priesters  
werd verwor  
lijde hiërarch  
om kerkelijk  
loofsovertuig  
gemeente o  
waar de Ger  
gelden, wer  
meente of l  
Gods, was l  
Geen priester  
lijken.  
Maar wel  
hoogere clas  
Evenmin,  
Maar gebo  
ben de mee  
dingen uitge  
In eene  
Ds César Se  
staande „niet  
(gelijk er u  
volgen b  
vorming op  
hare goeder  
onverschillig  
welke m  
of in eenig  
anders dan  
gedurende d  
en in het o  
de Roomsche

#### De Kleine

1. Welke in den dood  
Dat God :  
vergeven he  
leven, waari
2. Waar  
Dit getuig  
Woerd en d  
heid aan Go
3. Wat lo  
Ten eerste  
op welke w  
dankbaarhe  
dig zijn.
4. Waar  
Uit de Go  
gevat is.
5. Waar  
Uit het E  
geloof, en t
6. Waar  
die wij God  
In de Ti  
Gods.
7. Wat is  
Christus  
Matth. 22:  
„Gij zult  
uw hart, me  
Dit is het  
gelijk is: C  
Aan deze tw  
feten.” Bov  
„Vervloekt  
geschreven
8. Kunt g  
Allermine  
geslacht in  
en zoodanig  
den volbre  
schap, door  
genade God  
des toorns  
Geest vern  
zondigen te
9. Wat is  
Zonde is  
(alle) neig  
strijd komt  
wij Gods toe
10. Hoe  
Door God  
mijnentw  
en gehoort  
strengste g  
en mij het e

1) De off  
heid aldus:  
Catechesi  
complexens  
Scripta A  
num ex au